

องค์กรเพื่อการพัฒนาชนบท

ปัจจุบันนี้มีมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทยต่างก็เห็นพ้องต้องกันถึงความจำเป็นของมหาวิทยาลัยที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชนบทของชาติ ดังจะเห็นได้จากโครงการพิเศษของมหาวิทยาลัยทั้งในส่วนกลางและภูมิภาคที่มีจำนวนมากขึ้นทุกที ส่วนรูปแบบและวิธีการของการเข้าไปมีส่วนร่วมและระดับของความเกี่ยวข้องยังมีความเห็นแตกต่างกันอยู่

ภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัยที่กำกับคไวในพระราชบัญญัติการจัดตั้งสถานศึกษาจะแบ่งออกเป็น 4 ข้อ คือการผลิตบัณฑิต (การสอน) การวิจัย การบริการชุมชน และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทนั้น มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จะจัดทำในรูปของการให้บริการชุมชน เช่น การฝึกอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ การให้บริการทางการแพทย์และอนามัย และอื่น ๆ ส่วนในเรื่องของการเรียนการสอนนั้น มหาวิทยาลัยอาจไม่มีเลย และบางมหาวิทยาลัยก็มีการสอนวิชาการพัฒนาชนบท ส่วนกิจกรรมนักศึกษาก็ได้แก่การจัดตั้งค่ายอาสาพัฒนา ในด้านการวิจัยนั้นเป็นที่น่ายินดีที่ว่า มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ให้ความสนใจในการศึกษาสภาพและปัญหาของชาวชนบทมากยิ่งขึ้น ตลอดจนการคิดค้นและการประดิษฐ์เทคโนโลยีที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของประชาชนในชนบทให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามแม้ว่ามหาวิทยาลัยต่าง ๆ จะมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทมากขึ้นกว่าในอดีตก็ตาม แต่ก็ยังไม่เพียงพอในการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ซึ่งน่าจะได้มีการทำมากกว่านี้

แต่ข้อควรระวังก็คือ ห้องปฏิบัติการของมหาวิทยาลัยต้องถูกบิดเบือนไปและก็ต้องระลึกอยู่เสมอว่า การพัฒนาชนบทมิใช่งานโดยตรงของมหาวิทยาลัย แต่มหาวิทยาลัยจะทำหน้าที่ในการส่งเสริมช่วยเหลือและสนับสนุนงานพัฒนาชนบทเป็นไปด้วยดีและรวดเร็วยิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ตั้งอยู่ในภูมิภาคที่แวดล้อมด้วยสังคมชนบท มหาวิทยาลัยจึงอยู่ในสถานภาพที่เหมาะสมที่จะช่วยกระตุ้นความสนใจเรื่องชนบท จะเห็นได้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะงานด้านวิจัยประดิษฐ์คิดค้นทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เพื่อแสวงหาความรู้ เครื่องมือ และเทคโนโลยีในการพัฒนาชนบทภาคใต้ในด้านการเรียนการสอน

นั้นมันนโยบายในการสอดแทรกความรู้ของภาคใต้ให้นักศึกษาเพื่อว่าเขาจะได้รู้จักสังคมที่เขาอยู่
ดีขึ้นและเมื่อสำเร็จการศึกษาออกไป จะให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

โครงการพัฒนาชนบทก็เข้าเป็นโครงการหนึ่งในหลาย ๆ โครงการที่แสดงให้เห็น
ถึงความพยายามของมหาวิทยาลัยที่สนับสนุนงานด้านการพัฒนาชนบท โครงการนี้เข้าเป็นโครงการ
ที่มีวัตถุประสงค์ 2 ด้าน คือ วัตถุประสงค์ด้านการเรียนการสอนและวัตถุประสงค์ที่ทำให้เกิดผล
ประโยชน์แก่ชาวชนบท จากการดำเนินโครงการนี้มาเป็นระยะเวลา 3 ปี บทบาทการวิเคราะห์
ถึงผลงานด้านการพัฒนาชนบทอื่น ๆ ที่มหาวิทยาลัยดำเนินงาน ทำให้คณาจารย์หลายท่าน¹ ที่ทำ
งานด้านนี้เห็นความสำคัญของการจัดตั้งองค์กรพิเศษในระดับมหาวิทยาลัยเพื่อรับผิดชอบงานพัฒนา
ชนบทโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีประสิทธิภาพ

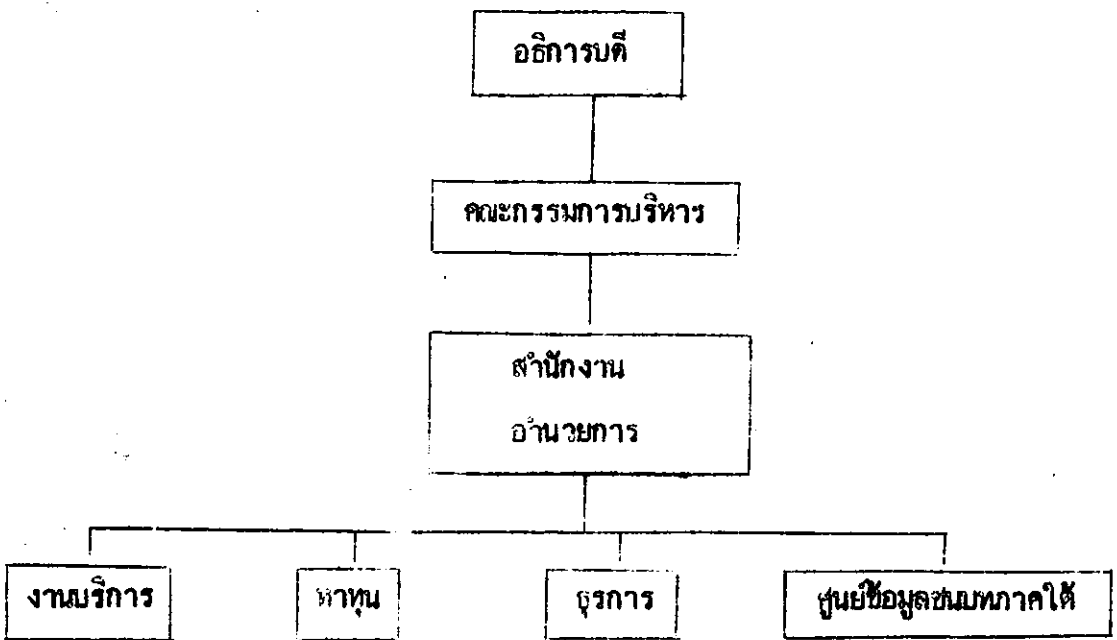
เหตุผลและความจำเป็นในการจัดตั้งองค์กรพิเศษในระดับมหาวิทยาลัยที่เห็นได้ชัด
คือ การมีศูนย์รวมงานด้านการพัฒนาชนบท และสามารถกำหนดจุดยืนของมหาวิทยาลัยที่มีต่อการ
พัฒนาชนบทว่าอยู่ ณ ที่ใด ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งในการลดปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอัน
เนื่องมาจากการขาดนโยบายและเป้าหมายที่ชัดเจนในเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทของ
มหาวิทยาลัย² ขณะเดียวกันก็ยังช่วยให้บุคลากรจากคณะต่าง ๆ สามารถที่จะรับทราบและผู้ที่
สนใจมีช่องทางที่จะเข้าร่วมงานได้อย่างถูกต้อง ประโยชน์อีกประการหนึ่ง คือ การมีองค์กร
พิเศษจะช่วยให้สามารถหาทุนจากองค์กรต่างประเทศได้ง่ายขึ้น ซึ่งทำให้มหาวิทยาลัยไม่ต้อง
พึ่งการช่วยเหลือจากเงินงบประมาณของรัฐเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังช่วยให้แนวทางการ
พัฒนาของมหาวิทยาลัยมีระบบและมีแบบแผนมากยิ่งขึ้น

¹จากการสัมภาษณ์ อาจารย์ที่ร่วมโครงการและผู้บริหารทั้งในระดับคณะและมหาวิทยาลัย
จำนวน 20 คน

²Monda Kullavanijaya, "Limiting Factors in University's Rural Develop-
ment Program" in Role of University in Rural Development, ASAHL Seminar
papers, Bangkok, 1982.

รูปแบบขององค์กรที่ควรจะเป็น

รูปแบบขององค์กรที่น่าจะเป็นที่น่าเสนอนี้ ให้นำมาจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารและคณาจารย์ผู้ทำกิจกรรมด้านการพัฒนาชมพในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อให้องค์กรนี้มีสถานภาพที่อยู่ในระดับของการยอมรับจากทุกคณะและหน่วยงานในมหาวิทยาลัย จึงเห็นว่าองค์กรควรตั้งก็ต่ออยู่ในความดูแลของอธิการบดี และเพื่อให้งานขององค์กรนี้มีขอบข่ายกว้างขวางและเป็นของมหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง จึงต้องเปิดโอกาสให้ทุก ๆ คณะมีตัวแทนอยู่ในองค์กรนี้ โดยอยู่ในรูปของคณะกรรมการบริหาร (Executive Board) โดยมีผู้อำนวยการองค์การและเจ้าหน้าที่ประจำองค์การทำหน้าที่บริหาร ดังแผนภาพข้างล่างนี้

โครงสร้างขององค์กร

ชื่อขององค์กรนี้จะขึ้นอยู่กับ สำนักงาน หรือใช้ชื่ออื่นใดก็ตาม แต่ควรที่จะมีสถานภาพอยู่ในระดับมหาวิทยาลัย องค์กรนี้ประกอบด้วยคณะกรรมการบริหาร 1 คณะ และสำนักงานอำนวยการเพื่อจัดการงานด้านเลขานุการต่าง ๆ

1. คณะกรรมการบริหาร (Executive Board) ประกอบด้วยอธิการบดีหรือผู้ที่อธิการบดีแต่งตั้งเป็นประธานคณะกรรมการ กรรมการในชุดนี้ควรประกอบด้วยบุคคล 2 กลุ่มคือกลุ่มแรกให้แก่คณบดีหรือผู้แทนจากคณะต่าง ๆ คณะละ 1 คน เป็นจำนวน 8 คน อีกกลุ่มหนึ่งมีจำนวนเท่าไรก็ได้แต่ไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่ง และไม่ควรมากเกินจำนวนกรรมการทั้งหมดของประเภทแรก กลุ่มนี้อธิการบดีเป็นผู้คัดเลือกมาจากบุคลากรในมหาวิทยาลัยที่มีความสนใจงานพัฒนาชมท และเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญหรือมีผลงานด้านนี้มาก่อน คณะกรรมการบริหารมีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาชมทของมหาวิทยาลัยเพื่อให้งิจกรรมต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและตอบสนองการพัฒนาประเทศให้อย่างถูกทิศทางและอย่างมีแผนงานที่สอดคล้องต้องกัน
2. กำหนดหลักการและดำเนินการจัดสรรงบประมาณให้แก่ผู้สนใจทำโครงการพัฒนาชมทในส่วนงบประมาณที่องค์กรหามาได้
3. ควบคุมดูแลการบริหารงานขององค์กรพัฒนาชมทพิเศษนี้ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและอยู่ในแนวนโยบายที่ให้อำนาจไว้
4. ควบคุม ติดตาม และประเมินผลการดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่หน่วยงานนี้อนุมัติงบประมาณให้

2. สำนักงานอำนวยการ สำนักงานประกอบด้วยเลขานุการของคณะกรรมการบริหารทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการสำนักงาน และเจ้าหน้าที่ประจำโครงการจำนวนหนึ่งมีหน้าที่ในการรับนโยบายจากคณะกรรมการบริหารมาปฏิบัติจัดทำ และอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายซึ่งจะแบ่งเป็นข้อ ๆ ใต้ดังนี้

1. บริหารงานตามนโยบายที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการบริหาร
2. จัดหาทุนเพื่อการวิจัยและบริการชุมชนชมทต่าง ๆ
3. ประสานงานติดต่อกับหน่วยงานและบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. ให้บริการด้านต่าง ๆ แก่กรรมการบริหารและผู้ดำเนินงานโครงการต่าง ๆ เช่น จัดหายานพาหนะ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้สอย อุปกรณ์ เป็นต้น
5. รวบรวมข้อมูล จัดระบบการเก็บข้อมูลของโครงการต่าง ๆ และหน่วยงานอื่น ๆ ใต้ทราบ

จุดอ่อนของรูปแบบที่เสนอประการหนึ่งคือ การมีคณาธิการหรือผู้ที่คณาธิการหมายเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ถ้าหากว่าคณาธิการหรือผู้แทนคณะมิได้มีความรู้หรือมีความสนใจในงานการพัฒนาชนบท ทำให้ไม่สามารถหรือมิได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นจุดอ่อนของคณะกรรมการนโยบายของโครงการยูเต่าซึ่งใช้หลักการเดียวกัน ดังนั้นโครงสร้างที่เสนอนี้ จึงเสนอให้อธิการบดีเป็นผู้คัดเลือกบุคคลที่มีความสนใจหรือมีผลงานด้านการพัฒนาชนบทเพิ่มขึ้นอีกทั้งหนึ่งแต่ไม่เกินจำนวนสมาชิกที่มาจากคณะต่าง ๆ เพื่อให้คณะกรรมการชุดนี้สามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้จัดให้มีการจัดตั้งสำนักงานอำนวยการ ซึ่งมีสถานภาพที่มหาวิทยาลัยให้การรับรอง และทำหน้าที่ในการบริหารนโยบายและอำนวยความสะดวกด้านธุรการให้แก่ผู้ทำโครงการ รวมทั้งการจัดหาทุนต่าง ๆ ด้วย โดยมีคณะกรรมการบริหารเป็นผู้ควบคุมการทำงานของสำนักงานนี้ด้วย จึงคาดว่าโครงสร้างนี้จะให้สัมฤทธิ์ผลและมีประสิทธิภาพมากกว่าอย่างใดก็ตามผู้ที่เป็นการกรรมการทุกท่านจะต้องมีความตั้งใจและสนใจงานด้านนี้อย่างจริงจัง จึงจะทำให้ผลงานมีคุณภาพอย่างแท้จริง

ข้อควรพิจารณา

การจัดตั้งองค์กรพิเศษที่เสนอนี้ เป็นเพียงแนวทางหนึ่งเท่านั้น ซึ่งมีได้เป็นข้อผูกมัดว่าแนวทางนี้เป็นวิธีการที่ดีที่สุด การจัดตั้งในรูปขององค์กรก็เพื่อให้เป็นสถาบันในการแสวงหาเงินทุนช่วยเหลือจากองค์กรต่างประเทศและองค์กรเอกชนอื่น ๆ เพื่องานด้านการพัฒนาชนบท โดยเฉพาะ คณะเดียวกันก็ใช้องค์กรนี้ในการจัดสรรทุนที่มีอยู่ให้กับภาควิชา คณะและสำนักงาน และบุคคลที่มีความสนใจและมีความสามารถอย่างทั่วถึงและยุติธรรม สถาบันนี้จะมีส่วนในการช่วยในการพัฒนาด้านการวิจัยและงานด้านอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัยเป็นอย่างมาก เนื่องจากการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและผลักดันการทำงานของคณาจารย์และนักวิชาการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทำให้ผลงานที่ออกมามีสาระความสำคัญที่เป็นกลุ่มก้อนไม่กระจัดกระจายไปคนละทิศละทางดังเช่นในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามข้อควรระวังสำหรับกรณีนี้คือ จะต้องไม่ละเลยปรัชญาของมหาวิทยาลัยว่าเป็นแหล่งค้นคว้าและสะสมความเป็นเลิศทางวิชาการ และเอกลักษณ์ของความมีอิสระในการค้นคว้าวิจัยของนักวิชาการ องค์กรนี้จะสามารถกำหนดเรื่ององงานวิจัยได้ก็เพียงแต่ในอาณา

เขตของผู้รับทุนอุดหนุนจากองค์กรเท่านั้น งานอื่น ๆ ที่นักวิชาการในคณะต่าง ๆ ดำเนินการ จะต้องไปตามปกติ และไม่ละเมิดสิทธิ และยังคงให้ความสำคัญต่อแผนงานและกิจกรรมของ คณะต่าง ๆ ดังเช่นเดิม
